

Pregledni rad.

Nadnevak slanja članka na recenziju: 20. rujna 2019.

Nadnevak prihvaćanja članka za objavu: 15. listopada 2019.

SUVREMENO POUČAVANJE HRVATSKOGA KAO INOGA JEZIKA U CROATICUMU – CENTRU ZA HRVATSKI KAO DRUGI I STRANI JEZIK

Sanda Lucija Udier

Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik

Odsjek za kroatistiku

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Zagreb

Milvia Gulešić Machata

Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik

Odsjek za kroatistiku

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Zagreb

Sažetak: U radu se ukratko prikazuje suvremeno stanje u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika u *Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik* na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Pružaju se osnovne informacije o sveučilišnoj i tečajnoj jezičnoj nastavi, o samostalnome modulu Hrvatski kao drugi i strani jezik te ostalim djelatnostima *Croaticuma*, a detaljnije se prikazuje suvremeni i na znanstvenim istraživanjima utemeljeni *Croaticumov* pristup poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika.

Ključne riječi: hrvatski kao ini (drugi i strani jezik), poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika, komunikacijsko-gramatičko-semantički pristup

CROATICUM I NJEGOVE DJELATNOSTI

Na početku 21. stoljeća *Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik* na Filozofskome fakultetu u Zagrebu imao je iza sebe već

gotovo 40 godina djelovanja na području poučavanja hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a) (usp. Cvitanušić Tvico i Đurđević 2012). Tada se mijenja pristup poučavanju HIJ-a, tj. postupno je napuštena audio-vizualna globalno-strukturalna metoda kojom se do tada poučavao HIJ te se artikulirao komunikacijsko-gramatičko-semantički pristup utemeljen na suvremenim primijenjenolingvističkim znanstvenim spoznajama i rezultatima istraživanja. Uz *Jezične vježbe 1–6* (Tablica 1), koje čine okosnicu *Croaticumova* programa, postoje i *Govorne vježbe* koje se također izvode na istih šest razina i koje su najpopularniji *Croaticumov* izborni kolegij te jedna od njegovih posebnih vrijednosti.

Jezične vježbe	Razina po ZEROJ-u	Tjedna satnica	Semestralna satnica	ECTS-bodovi
Jezične vježbe 1	A2.2	15	225	14
Jezične vježbe 2	B1.1	15	225	14
Jezične vježbe 3	B1.2	15	225	14
Jezične vježbe 4	B2.1	15	225	14
Jezične vježbe 5	B2.2	15	225	14
Jezične vježbe 6	C1	15	225	14

Tablica 1. Struktura jezične nastave u *Croaticumu*

Nakon uspješno položenih pismenih i usmenih ispita iz *Jezičnih vježba* polaznici dobivaju potvrdu o poznavanju hrvatskoga jezika te stečenih 14 ECTS-bodova. Na potvrdi stoji postotak ovladanosti svakom jezičnom vještinom te konačna ocjena.

Uz *Govorne vježbe* u *Croaticumu* se izvode i brojni drugi izborni kolegiji. Kolegiji su tematski vrlo raznoliki i izvode ih ne samo nastavnici *Croaticuma* nego i drugi nastavnici različitih odsjeka na Filozofskome fakultetu, a zajednička im je okosnica što tematski pripadaju hrvatskoj kulturi.

Croaticum pohađaju studenti stranih sveučilišta koji dolaze na sastavnice Sveučilišta u Zagrebu u sklopu različitih programa studentskih razmjena (među njima je najveći broj onih koji studiraju kroatistiku ili

slavistiku, ali i ekonomiju, pravo i drugo), zatim potomci hrvatskih iseljenika i osobe sa statusom *prijatelja Republike Hrvatske* kojima su dodijeljene stipendije Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske (SDUHIRH), kao i osobe koje uče hrvatski jezik jer su se doselile u Hrvatsku radi posla ili obitelji. U svakome semestru u *Croaticum* su upisane osobe sa svih kontinenata i iz mnogih svjetskih zemalja, različite dobi i različitih prvih jezika (Karta 1). Broj upisanih od 2001. do 2010. godine neprestano je rastao, a u posljednjih se desetak godina ustalio na otprilike 200 do 250 na semestralnim tečajevima i stotinjak na kraćim programima.

Karta 1. Države svijeta iz kojih dolaze studenti *Croaticuma* (ljetni semestar ak. god. 2018/19). Tamnije su osjenčane zemlje iz kojih dolazi više polaznika (naprimjer Njemačka, Poljska, SAD, Argentina, Južna Koreja).

Uz semestralnu nastavu koja se održava po akademskome kalendaru u *Croaticumu* se održavaju i kraći programi učenja HIJ-a:

- 1) *Croaticumova* jesenska, ljetna i zimska škola hrvatskoga jezika i kulture – trodnevni tečajevi koji se održavaju u srpnju, rujnu i veljači

- 2) jednomjesečni tečajevi koje je moguće upisati tijekom obaju semestara svake akademske godine
- 3) skraćeni semestralni tečaj s ukupno četiri sata nastave tjedno koji se također održava tijekom obaju semestara za studente na razmjeni (program *Erasmus+*).

Svaki od navedenih kraćih programa obuhvaća ukupno 75 sati nastave, a nakon uspješnoga završetka programa i položenoga ispita polaznicima se dodjeljuju četiri ECTS-boda.

Uz održavanje nastave iz jezičnih vježbi i ostalih kolegija *Croaticum* se bavi i drugim aktivnostima – lektori i fonetičari redovito objavljuju udžbenike i priručnike, a po tim se udžbenicima HIJ poučava ne samo u *Croaticumu*, već i na brojnim studijima i lektoratima hrvatskoga jezika u Europi i svijetu te u jezičnim školama u Hrvatskoj i inozemstvu. Uz održavanje nastave i izradu nastavnih resursa *Croaticum* razvija stručnu i znanstvenu djelatnost te svake godine organizira *Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika* poznato pod kraticom SIH (<https://sites.google.com/view/sih-croaticum>) na kojemu sedamdesetak izlagača i slušača razmjenjuje svoja znanja i iskustva. Znanstvena se djelatnost prezentira i popularizira na *Croaticumovu okruglome stolu* (kraticom COS, <https://sites.google.com/view/cos-croaticum>) na kojemu se izlažu aktualne lingvističke teme koje su ujedno relevantne i za poučavanje HIJ-a. Lektori i fonetičari *Croaticuma* redovito sudjeluju na znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu te su autori i urednici ukupno dvadesetak knjiga, kao i nekoliko stotina znanstvenih i stručnih radova. Kao gosti predavači lektori *Croaticuma* poučavali su hrvatski jezik na sveučilištima u Mađarskoj, Slovačkoj, Češkoj, Poljskoj, Austriji, Njemačkoj, Italiji, Nizozemskoj, Norveškoj, Ukrajini, Australiji, Sloveniji, Finskoj, Kosovu, Portugalu i drugdje. Uza sve navedeno *Croaticum* se bavi i izobrazbom (mentoriranjem) budućih lektora HIJ-a koje Ministarstvo znanosti i obrazovanja zapošljava i šalje na rad na inozemna sveučilišta.

Važna je djelatnost *Croaticuma* provođenje ispita kojima se provjerava poznavanje HIJ-a za različite svrhe – dobivanje dozvole stalnoga boravka i državljanstva u Republici Hrvatskoj, upis na hrvatske visokoškolske ustanove, zapošljavanje u određenim profesijama te za osobne

potrebe. Ispiti se provode na svim razinama koje se predviđaju *Zerojem* (Zeroj 2005), a najviše ispita dosad je provedeno na razini B1.

PRIMIENJENOLINGVISTIČKA ISTRAŽIVANJA I CROATICUMOVI UDŽBENICI ZA RAZINE A1–C1: JEZIČNA PROGRESIJA, KOMUNIKACIJSKE TEME I KULTURNE SPECIFIČNOSTI

Prvo desetljeće 21. stoljeća u kroatistici karakterizira zamašan razvitak znanstvenoga proučavanja HIJ-a (Jelaska i suradnici 2005, Cvikić 2007a) koji je praćen razvitkom znanstvene terminologije povezane s tim područjem (Cvikić 2007b, Medved Krajnović 2009). Lektori i fonetičari zaposleni u *Croaticumu* uključuju se u znanstveno proučavanje HIJ-a, čime se dokida diskrepancija između ekstenzivnoga poučavanja HIJ-a s jedne strane i nedostatka znanstvenih istraživanja koja bi predstavljala uporište poučavanju HIJ-a s druge strane. Velik broj znanstvenih istraživanja o poučavanju HIJ-a koja su proveli stručnjaci koji se njime bave u praksi ukazuje na činjenicu da poučavanje HIJ-a treba imati uporište u rezultatima znanstvenih istraživanja iz područja jezikoslovne kroatistike i primijenjene lingvistike kako bi poučavanje bilo kvalitetno i svrsishodno te kako bi se postigla akademska razina prikladna za suvremenu sveučilišnu jezičnu nastavu (Udier 2016b). Kao rezultat spoja rezultata znanstvenih istraživanja i spoznaja proisteklih iz nastavne prakse u poučavanju HIJ-a nastali su sveučilišni udžbenici i vježbenice za hrvatski jezik razine od A1 do C1 *Hrvatski za početnike 1* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Pasini i Udier 2006, ²2008, ³2010, 42013, 52015) i niz udžbenika *Razgovarajte s nama!* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2008, ²2016; Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2011, ²2012 i ³2014; Udier 2014a, Udier 2014b, Udier i Gulešić Machata 2014, 22017; Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2015, 22018), kao i udžbenici hrvatske kulture *Hrvatska na prvi pogled* (Udier, ur. 2014 i 2017), *Croatia at First Sight* (Udier, ur. 2016a) te *Hrvatska na drugi pogled* (Udier, ur. 2019). Proces izrade udžbenika u *Croaticumu* ne završava jer novi udžbenici stalno nastaju, a postojeći se osuvremenjuju. Tomu je tako zbog toga što se sadržaj i način poučavanja ne smiju

„zamrznuti” u obliku koji je prikladan za određeno vrijeme i određenu razinu teorijskih i primijenjenih znanstvenih spoznaja, već se trebaju mijenjati paralelno s promjenama u teoriji i primjeni jezikoslovnih, glotodidaktičkih i kulturoloških istraživanja te se uvijek iznova prilagođavati svojim recipijentima i njihovim potrebama kako ne bi zastarjeli.

Međutim, da bi kvalitetni i suvremeni udžbenici za poučavanje HIJ-a mogli biti napisani, trebalo je u pripremnoj fazi obaviti mnoge organizacijske i stručne poslove te provesti mnoga temeljna istraživanja, prva i pionirska u tome području. Prije svega trebalo je istražiti i utvrditi progresiju poučavanja jezičnoga gradiva za svaku pojedinu razinu jer je to ključan element oblikovanja nastave koji je osobito osjetljiv kad je riječ o poučavanju na nižim razinama jezične kompetencije (Udier i Čilaš 2005: 127). Uz progresiju poučavanja jezičnoga gradiva trebalo je osmisliti i programski razraditi tematski sadržaj nastave (tekstove s ciljanim temama i leksik koji se poučava i uvježbava) te ga glotodidaktički obraditi. U razrađivanju tematskoga sadržaja nastave isprva su znatno pomagali opisivači pojedinih razina jezične kompetencije u ZEROJ-u (2005) sve dok nisu bili izrađeni posebni opisni okviri razina B1, B2 i A2 za HIJ (Grgić, Gulešić Machata i Nazalević Čučević, ur. 2014; Gulešić Machata i Grgić, ur. 2015; Grgić i Gulešić Machata, ur. 2017) koji su donijeli znatno konkretnije, preciznije i detaljnije opise sadržaja koje treba uključivati poučavanje na pojedinim razinama. Uz jezične sadržaje bilo je potrebno osmisliti i sadržaje hrvatske kulture, akademske i svakodnevne (Novak Milić 2014: 336, Gulešić Machata i Udier 2019, Udier i Gulešić Machata 2019), koji će biti obrađivani u sklopu jezične nastave kako bi se kod studenata razvijala međukulturna kompetencija (Novak Milić i Gulešić Machata 2006: 70, Gulešić Machata i Udier 2019, Udier i Gulešić Machata 2019). Osim na jezičnoj nastavi hrvatski su se kulturni sadržaji prezentirali i u posebnim tematskim predavanjima koja su održavali stručnjaci za pojedina područja hrvatske kulture (etnologiju, književnost, povijest, povijest umjetnosti, film, politički sustav i druge), a predavanja su s vremenom prerasla u sveučilišne kolegije. Za sve navedene kolegije (jezične i govorne vježbe te kolegije iz hrvatske kulture) bilo je potrebno osmisliti i razviti način provjeravanja usvojenosti

sadržaja obrađenih na nastavi, posebice način provjeravanje jezičnoga znanja (Udier i Jelaska 2008) kako za potrebe nastave u *Croaticumu* (završni ispiti), tako i za testiranje jezičnoga znanja za građanstvo za različite svrhe (stalni boravak, hrvatsko državljanstvo, upisi na fakultete u Republici Hrvatskoj i slično) koji se također provode u *Croaticumu* (Čilaš Mikulić i Udier 2013).

Nakon što je u *Croaticumu*, tijekom desetak godina, objavljeno dvadesetak knjiga (udžbenika i drugih priručnika te zbornika), a odgovarajući na potrebe suvremenih učenika jezika, krajem 2017. godine lektori i fonetičari *Croaticuma* dovršili su prvi besplatni internetski tečaj hrvatskoga jezika i kulture (za razinu A1; <https://a1.ffzg.unizg.hr/>) koji je u samo u prvih godinu dana održavanja okupio više od dvije tisuće polaznika sa svih kontinenata. Samo godinu dana nakon toga izrađen je drugi besplatni internetski tečaj hrvatskoga jezika i kulture (za razinu A2; <https://a2.ffzg.unizg.hr/>). Oba se tečaja sastoje od po 80 lekcija namijenjenih samostalnom učenju hrvatskoga jezika i kulture, a gramatička i druga objašnjenja dana su na dvama stranim jezicima: engleskome i španjolskome. Glavni je cilj tih dvaju projekata, koje je financirao Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske (SDUHIRH), bio taj da se učenje hrvatskoga jezika učini lako dostupnim potomcima hrvatskih iseljenika u cijelom svijetu, kao i svim drugim osobama zainteresiranim za hrvatski jezik i kulturu.

U zimskome semestru akademske godine 2017/18. prvi je put na Filozofskome fakultetu održan tečaj hrvatskoga jezika za azilante i tražitelje azila. Tečaj su održavale studentice volonterke koje su mentorirale lektorice u *Croaticumu* Ranka Đurđević i Jelena Cvitanušić Tvico. Još su dvije skupine polaznika (azilanata i tražitelja azila) pohađale i uspješno završile takav tečaj akademske godine 2018/19, a tečaj će se nastojati održavati i dalje jer za tečajem te vrste postoji velika potreba – znanje jezika, naime, preduvjet je dobre integracije azilanata i tražitelja azila u hrvatsko društvo.

Lektori *Croaticuma* nerijetko imaju priliku ugostiti skupine studenata s inozemnih studija kroatistike (naprimjer iz Njemačke, Slovačke, Ita-

lije, Južne Koreje) koji su u Hrvatskoj na terenskoj nastavi i pripremiti za njih predavanja iz jezika i kulture.

SAMOSTALNI MODUL HRVATSKI KAO DRUGI I STRANI JEZIK

Kako bi se djelatnost *Croaticuma* uklopila u sustav studiranja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, izrađen je i akreditiran njegov program kao dvosemestralni samostalni sveučilišni modul (<http://croaticum.ffzg.unizg.hr>), a postupak akreditacije uspješno je okončan 2014. godine. *Samostalni modul Hrvatski kao drugi i strani* sastoji se od šest razina jezičnih vježbi i šest razina govornih vježbi koje se izvode u svakome semestru te kroatističkih kolegija i kolegija iz hrvatske kulture. U zimskome se semestru izvode kolegiji iz hrvatske kulture i hrvatskoga jezika na engleskome jeziku: *Hrvatska povijest, Hrvatska politika, Povijest hrvatske umjetnosti, Kulturne ustanove u Hrvatskoj, Glazba u Hrvatskoj, Hrvatski jezik u dodiru s drugim jezicima u prošlosti i danas, Uvod u hrvatsku gramatiku 1* te kroatistički kolegiji: *Uvod u noviju hrvatsku književnost 1 (19. stoljeće), Hrvatska književnost 15. i 16. stoljeća, Sintaksa hrvatskoga jezika i Hrvatski standardni jezik – Fonologija i morfonologija*. U ljetnome se semestru izvode sljedeći kolegiji iz hrvatske kulture na engleskom jeziku: *Svakodnevna hrvatska kultura i jezik, Uvod u hrvatsku gramatiku 2, Hrvatski film, Hrvatska etnografska baština i Uvod u hrvatsku književnost* te kroatistički kolegiji: *Povijest hrvatskoga jezika, Morfolologija hrvatskoga standardnog jezika, Hrvatska književnost 17. i 18. stoljeća i Uvod u noviju hrvatsku književnost 2 (20. i 21. stoljeće)*.

Skupine polaznika u *Croaticumu* mješovite su po svim kriterijima (prvi jezik, dob, spol, obrazovna pozadina, iskustvo u učenju inih jezika, iskustvo u učenju HIJ-a, svrha učenja HIJ-a, potrebe radi kojih se uči HIJ i drugo). U Samostalni modul *Hrvatski kao drugi i strani jezik* svakog je semestra upisano sedamdesetak stranih studenata koji su ujedno upisani u druge studijske programe na Filozofskom fakultetu i drugim fakultetima Sveučilišta u Zagrebu (Ekonomskom, Pravnom i drugima), a broj polaznika *Croaticuma* po semestru iznosi 200–250 i stotinjak polaznika na kraćim programima. Uz studente Sveučilišta u Zagrebu mo-

dul pohađaju polaznici cjeloživotnoga obrazovanja (dakle polaznici koji sami plaćaju tečaj i pohađaju ga iz različitih razloga) te potomci hrvatskih iseljenika (koji se upisuju zahvaljujući stipendijama Središnjega državnoga ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske). Budući da je sastav polaznika vrlo heterogen, nastava se nastoji koncipirati tako da bude svrsishodna i učinkovita za različite kategorije polaznika, ali tako da se filološka i lingvistička komponenta nikad ne izgubi, već da to bude osnova koja je provučena kroz cijelo poučavanje. Zbog toga su polaznici nefilolozi, osobito oni na višim razinama jezične kompetencije (*Jezične vježbe* 5 i 6, dakle razine B2.2 i C1 po ZEROJ-u), poučavani filološkim sadržajima jednako kao i studenti filolozi (kojih je brojčano znatno manje). Budući da je *Croaticum* dio Odsjeka za kroatistiku, modul koji izvodi načinjen je tako da prije svega odgovara potrebama stranih studenata kroatistike i slavistike, ali i drugih stranih studenata i različitih drugih polaznika. Specifičnosti poučavanja HIJ-a u *Croaticumu* proizlaze iz specifičnih potreba stranih studenata kroatistike, a to je prije svega potreba za razvijanjem ne samo jezičnih nego i metajezičnih znanja, kao i za usvajanjem hrvatskih kulturnih i kroatističkih sadržaja. Poučavanje inih jezika u suvremenoj Europi, ali i šire, uglavnom se povezuje sa sadržajem *Zajedničkoga europskog referentnog okvira za jezike* (2005) u čijim se opisnicima jezične kompetencije nalaze odrednice za poučavanje inih jezika na pojedinim razinama. Međutim, poučavanje inih jezika na sveučilišnoj razini, kako kad je riječ o poučavanju na drugim jezičnim odsjecima na Filozofskom fakultetu (Damić Bohač 2015) tako i u *Croaticumu*, obuhvaća puno više nego što je sadržano u opisnicima ZEROJ-a te nastoji približiti jezičnu kompetenciju studenata izvornogovorničkoj, ali i pružiti popratna teorijska znanja (metajezična, književna i kulturna) te prikazati jezik ne samo iz sinkronijske nego i iz dijakronijske perspektive.

KOMUNIKACIJSKO-GRAMATIČKO-SEMANTIČKI PRISTUP POUČAVANJU HRVATSKOGA KAO INOGA JEZIKA

Ako se poučavanje inih jezika načelno može provizorno podijeliti na tradicionalno i suvremeno (Pavlin 2005), može se reći da bi tradicionalno poučavanje inih jezika bilo obilježeno poučavanjem jezičnih elemenata izabranih isključivo prema lingvističkim kriterijima i stavljanjem naglaska na jezik kao strukturiran sustav gramatičkih uzoraka. Za razliku od toga suvremeni pristup nastavi inoga jezika podrazumijeva da je u poučavanju, umjesto na samim jezičnim strukturama, težište na komunikaciji. Kad se usporedba tradicionalnoga i suvremenoga načina poučavanja inih jezika primijeni na poučavanje HIJ-a u *Croaticumu*, može se zaključiti da ono ima sve elemente suvremenoga načina poučavanja inoga jezika te je zbog toga njegov pristup poučavanju komunikacijski. To znači da se u poučavanje uvode oni elementi jezika koji su u jeziku najčešći i komunikacijski najrelevantniji.

Croaticumov je pristup poučavanju HIJ-a ujedno i gramatički jer je od tradicionalnoga načina poučavanja zadržao pogled na jezik kao strukturiran sustav gramatičkih elemenata, odnosno složenu tvorevinu čiji elementi funkcioniraju prema gramatičkim zakonitostima. Zbog toga se gramatika poučava vrlo detaljno i s uvođenjem metalingvističkih podataka kojima se tumači ne samo praktična, nego i teorijska strana funkcioniranja hrvatskoga jezika (Gulešić Machata i Udier 2019). U *Croaticumu* se takav pristup pokazao kao odgovarajući i vrlo potreban, pogotovo kad je riječ o polaznicima čiji je prvi jezik neki od jezika koji su tipološki i strukturno udaljeni od hrvatskoga jezika. Budući da se na nastavi HIJ-a provodi vrlo detaljno, eksplicitno poučavanje jezika (koje uključuje stručnu terminologiju i lingvistička tumačenja), poučavaju se pune deklinacijske i konjugacijske paradigme bez obzira na to što svi oblici svih promjenjivih riječi nisu jednako često u upotrebi. Poučavaju se, proporcionalno razini jezične kompetencije, i one jezične jedinice koje u uporabnom jeziku nisu jako zastupljene (zbirna množina, imenice stranoga podrijetla i slično), kao i jedinice čija je uporaba vrlo složena i teško usvojiva (gramatika brojevnik riječi, rečenična sročnost i drugo).

Sve se gramatičke činjenice i elementi ustroja hrvatskoga jezika poučavaju tako da se snažan naglasak stavlja na tumačenje značenja koja se njima izražavaju. Zbog značenja koja se izražavaju različitim gramatičkim kategorijama i oblicima pristup poučavanju HIJ-a naziva se i semantičkim.

Poučavanje HIJ-a u *Croaticumu*, poglavito na višim razinama, ima i standardološku sastavnicu. Na višim razinama uvode se normativne informacije te se poučavaju i različiti vidovi raslojenosti jezika (Udier i Gulešić Machata 2011a, 2011b). Obrađuju se pitanja hrvatskoga jezičnog standarda te se studenti uvode u aktualne društveno-jezične teme. Na najvišim razinama jezične kompetencije bilo bi nedostatno poučavati jezik odvojeno od njegove sprege s društvom u kojemu se govori. Iz svega proizlazi kako su zahtjevi koji se postavljaju pred studente HIJ-a, posebice kada je riječ o stranim kroatistima i slavistima, slični su zahtjevima koji se postavljaju pred sve ostale studente na filološkim studijima na Filozofskome fakultetu, a u slučaju najviše razine jezične kompetencije (kolegij *Jezične vježbe 6*), približavaju se zahtjevima i razini koja se od studenata očekuju na studiju materinskoga jezika.

U skladu je s tim zahtjevima i status književnosti u programima za poučavanje HIJ-a. Hrvatska je književnosti inkorporirana u poučavanje HIJ-a u *Croaticumu* na više načina. Književni tekstovi obrađuju se na jezičnoj nastavi gdje služe, kao i neknjiževni, kao polazišni tekstovi koji se slušaju i(li) čitaju kako bi se postigao jezični unos. Na najvišim razinama jezične kompetencije književna djela služe kao dodatni materijali koji se prvo samostalno čitaju pa se onda obrađuju na jezičnoj nastavi. Kako bi se takav način obrade književnih djela omogućio i polaznicima nižih razina koji još nisu ovladali HIJ-em dovoljno da bi mogli samostalno čitati izvorna književna djela, napravljeno je prvo hrvatsko pojednostavnjeno izdanje knjige – „*Čudnovate zgode šegrta Hlapića*” Ivane Brlić-Mažuranić za razinu B1 (Grgić, Đurđević i Salak 2016). Uz to u *Croaticumu* se u svakom semestru organiziraju gostovanja hrvatskih književnika koja studenti *Croaticuma* samostalno pripremaju pišući i vodeći program, za što je potrebna ekstenzivna priprema čitanjem i upoznavanjem opusa književnika čije se gostovanje priprema. Uz književne tekstove u nast-

vu HIJ-a na najvišim razinama uvode se tekstovi književnih povjesničara i teoretičara u kojima se obrađuju aktualni kulturni i književni fenomeni (Udier 2014a), čime se nastava jezika ponovno povezuje s nastavom književnosti i kulture. Kroatistički kolegiji u Samostalnome modulu *Hrvatski kao drugi i strani jezik* izvrsna su podrška poučavanju književnosti na jezičnoj nastavi.

Kulturološka je komponenta vrlo važna za poučavanje HIJ-a u sveučilišnom kontekstu i šire. Elementi hrvatske kulture uvode se u nastavu od najniže razine poučavanja (*Jezične vježbe 1*, razina A2.2 po ZEROJ-u) te su brižljivo odabrani i strukturirani u poučavanju na svim razinama, proporcionalno ovladanosti HIJ-em. Silabi za jezične vježbe, ali i udžbenici za poučavanje HIJ-a strukturirani su tako da poučavanje hrvatske kulture bude zastupljeno u svakoj didaktičkoj cjelini. Ono se odvija u rasponu od jednostavnih i osnovnih elemenata hrvatske kulture na najnižim razinama, kao što su hrvatska država i jezik, zastava, pismo, najveći gradovi, nacionalni parkovi (Čilaš-Mikulić, Gulešić Machata, Pasini i Udier 2006, ²2008, ³2013), preko elemenata svakodnevne kulture, običaja i obilježja hrvatskih regija na srednjim razinama (Čilaš-Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2008, ²2016; Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2011, ²2012 i ³2014) sve do zahtjevnih stručnih tekstova u kojima se raspravlja o različitim aktualnim kulturnim fenomenima (Udier 2014a, Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2015, ²2018) na najvišim razinama jezične kompetencije. Razvijanju kulturne kompetencije studenata HIJ-a pomažu i interdisciplinarni udžbenici hrvatske kulture *Hrvatska na prvi pogled* (Udier, ur. 2014b, ²2017) i *Hrvatska na drugi pogled* (Udier, ur. 2019), koji je obavezna literatura na kolegijima iz hrvatske kulture koji se izvode na engleskom jeziku u sklopu *Croaticumova* modula. Kolegiji iz hrvatske kulture u modulu, kao i kroatistički kolegiji, pružaju izvrsnu podršku jezičnoj nastavi te mogućnosti za proširivanje znanja o hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi, ali, budući da je riječ o izbornim kolegijima, i za individualizaciju studijskoga programa prema potrebama i afinitetima svakoga učenika HIJ-a.

POGLED PREMA BUDUĆNOSTI CROATICUMA

Zanimanje za učenje HIJ-a posljednjih godina ne jenjava, naprotiv, broj se studenata i drugih polaznika koji uče hrvatski jezik u *Croaticumu* povećava. S obzirom na to može se pretpostaviti da će u budućnosti *Croaticum*, uz održavanje različitih jezičnih tečajeva, biti još više usmjeren na izobrazbu i mentoriranje budućih lektora HIJ-a. Također, s obzirom na sve veću digitalizaciju društva i sve jači sektor informacijskih tehnologija i komunikacija, lako je zamisliti da će u budućnosti *Croaticum*, uz tečajeve koji se odvijaju u klasičnoj učionici, održavati i tečajeve u virtualnoj učionici. Značajan je korak u tom smislu već učinjen izradom internetskih tečajeva za razine A1 i A2. *Croaticum* će nastaviti usavršavati komunikacijsko-gramatičko-semantički pristup na kojem se temelje svi njegovi tečajevi da bi nastavio biti sinonim za predano, kvalitetno i suvremeno poučavanje HIJ-a i hrvatske kulture različitim skupinama polaznika – studentima kroatistike i drugih studijskih smjerova, potomcima hrvatskih iseljenika, ranjivim društvenim skupinama kao što su naprimjer azilanti i tražitelji azila te učenicima koji uče hrvatski iz različitih drugih razloga, poslovnih i privatnih. A zasigurno će se nastaviti i intenzivan rad na objavljivanju udžbenika i priručnika za poučavanje HIJ-a, zbornika i znanstvenih knjiga.

LITERATURA

- Aleksovski, M., Banković-Mandić, I., Cvitanušić Tvico, J., Čilaš Mikulić, M., Đurđević, R., Grgić, A., Gulešić Machata, M., Korajac, A., Matovac, D., Ordulj, A. i Udier, S. L. (2017) *E-tečaj A2.HR* <https://a2.ffzg.unizg.hr/> ur. D. Matovac i M. Gulešić Machata
- Banković-Mandić, I., Čilaš Mikulić, M., Đurđević, R., Grgić, A., Gulešić Machata, M., Matovac, D., Salak, T. i Udier, S. L. (2017) *E-tečaj A1.HR* <https://a1.ffzg.unizg.hr/>
- ur. M. Čilaš Mikulić i M. Gulešić Machata
- Cvikić, L. ur. 2007a. *Drugi jezik hrvatski*. Zagreb: Profil.
- Cvikić, L. 2007b. Temeljno nazivlje u usvajanju jezika: hrvatski nazivi za input, output i intake. „Lahor” 1/3: 100–108.

- Cvitanušić Tvico, J. i R. Đurđević. 2012. Pola stoljeća Croaticuma. *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*. Ur. M. Čilaš Mikulić, A. T. Juričić i S. L. Udier. Zagreb: FF press: 123-132.
- Čilaš-Mikulić, M., M. Gulešić Machata, D. Pasini i S. L. Udier. 2006, ²2008, ³2013. *Hrvatski za početnike 1, Udžbenik i rječnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš-Mikulić, M., M. Gulešić Machata i S. L. Udier. 2008, ²2016. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike*. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, M., M. Gulešić Machata i S. L. Udier. 2011, ²2012, ³2014. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj*. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, M. i S. L. Udier. 2013. Provjeravanje poznavanja hrvatskoga jezika za neizvorne govornike u Republici Hrvatskoj, sadašnje stanje, potrebe, perspektive. *Međunarodni suradni skup Prvi, drugi, ini jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe, Zbornik radova*. Ur. L. Cvikić. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo: 113–124.
- Čilaš Mikulić, M., M. Gulešić Machata i S. L. Udier. 2015, ²2018. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za stupanj B2*. Zagreb: FF press.
- Damić Bohač, D. 2015. Kako olakšati usvajanje i učenje stranog jezika – na primjeru studenata francuskog jezika. Izlaganje na XXIX. savjetovanju Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku. Zadar, 24.–26. travnja 2015.
- Grgić, A. i S. L. Udier. 2012. Provođenje ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma na Croaticumu. *Croaticum, Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 1. zbornik radova*. Ur. M. Čilaš Mikulić, A. Toni Juričić i S. Lucija Udier. Zagreb: FF press: 109–122.
- Grgić, A., M. Gulešić Machata i I. Nazalević Čučević, ur. 2014. *Hrvatski B1. Opisni okvir referentne razine B1*. Zagreb: FF press.
- Grgić, A., R. Đurđević i T. Salak. 2016. *Šegrt Hlapić za razinu B1. Prilagodba romana Čudnovate zgrade šegrta Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić*. Zagreb: FF press.

- Grgić, A. i M. Gulešić Machata, ur. 2017. *Hrvatski A2. Opisni okvir referentne razine A2*. Zagreb: FF press.
- Gulešić Machata, M. i A. Grgić, ur. 2015. *Hrvatski B2. Opisni okvir referentne razine B2*. Zagreb: FF press.
- Gulešić Machata, M. i S. L. Udier. 2019. Gramatičke kategorije i njihovi oblici u ovladavanju hrvatskim kao inim jezikom. *Strani jezici*. U tisku.
- Gulešić Machata, M. i Udier, S. L. (2019) *Akademski kultura i hrvatski kao ini jezik*. U: *Croaticum, Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*, 4. zbornik radova, uredili I. Banković-Mandić, M. Čilaš-Mikulić i D. Matovac. Zagreb: FF press, str. 53 –72.
- Medved Krajnović, M. 2009. SLA i OVIJ: što se krije iza skraćenice? „Lahor” 1/7: 95–109.
- Novak Milić, J. i M. Gulešić Machata 2006. Međukulturna kompetencija u nastavi hrvatskog kao drugog i stranog jezika. „Lahor” 1/1: 69–92.
- Novak Milić, J. 2014. *Hrvatska svakidašnjica. Hrvatska na prvi pogled, udžbenik hrvatske kulture*. Ur. S. L. Udier. Zagreb: FF press: 336–361.
- Pavlin, A. 2006. Odrasli učenici hrvatskoga jezika i komunikacijski pristup. „Lahor” 1/1: 90–97.
- Udier, S. L. i M. Čilaš. 2005. Problemi s progresijom na osnovnom stupnju učenja hrvatskoga kao stranoga/drugog jezika. „Strani jezici” 2/2005: 125–131.
- Udier, S. L. i Z. Jelaska. 2008. Službena provjera poznavanja inojezičnoga hrvatskoga jezika. „Lahor” 6/3: 237–255.
- Udier, S. L. i M. Gulešić Machata. 2011a. Kakvom jeziku poučavati neizvorne govornike? Viši i niži varijetet u poučavanju hrvatskoga kao inog jezika. „Nova Croatica” V/5: 329–349.
- Udier, S. L. i M. Gulešić Machata. 2011b. Registri i hrvatski kao ini jezik. *Výuka jihoslovanských jazyků v dnešní Evropě*. Ur. P. Krejčí, E. Krejčová i M. Przybylski. Brno: Porta Balkanica: 64–71.
- Udier, S. L. 2014a. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2–C1*. Zagreb: FF press.

- Udier, S. L., ur. 2014b. *Hrvatska na prvi pogled. Udžbenik hrvatske kulture*. Zagreb: FF press.
- Udier, S. L. 2014c. Hrvatski jezik na početku 21. stoljeća. *Hrvatska na prvi pogled, udžbenik hrvatske kulture*. Ur. S. L. Udier. Zagreb: FF press: 123–160.
- Udier, S. L. i M. Gulešić Machata. 2014. *Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2– C1*. Zagreb: FF press.
- Udier, S. L. ur. 2016a. *Croatia at the First Sight. Textbook of Croatian Culture*. Zagreb: FF press.
- Udier, S. L. 2016b Filološki pristup poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika. *Nova Croatica*, 40/60, str. 139–152.
- Udier, S. L. (ur.) 2019. *Hrvatska na drugi pogled, udžbenik hrvatske kulture i društva*. Zagreb: Srednja Europa i FF press.
- Udier, S. L. i Gulešić Machata, M. (2019) Što i kako poučavamo kad poučavamo kulturu. U: *Komparativnoslavističke lingvokulturalne teme*, uredile: N. Pintarić, I. Čagalj i I. Vidović Bolt. Zagreb: Srednja Europa, str. 377–383.
- *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*. 2005. Zagreb: Školska knjiga i Vijeće Europe.

MODERN TEACHING OF CROATIAN AS L2 AT CROATICUM – CENTRE FOR CROATIAN AS A SECOND AND FOREIGN LANGUAGE

SUMMARY

The paper briefly describes the current state-of-play in teaching Croatian as L2 at Croaticum – Centre for Croatian as a Second and Foreign Language of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. Basic information is provided on the university and course language teaching, on the independent module Croatian as a Second and Foreign Language, and on Croaticum's other activities, while its modern and scientific research-based approach to teaching Croatian as L2 is described in more detail.

Keywords: Croatian as L2 (second and foreign language), teaching Croatian as L2, communicative-grammatical-semantic approach.